

антитерористичної операції. Здійснюються скоординовані заходи щодо запобігання, виявлення та припинення зловживань посадовими особами державних підприємств оборонно-промислового комплексу під час виконання контрактів державного оборонного замовлення, виявлення фактів викрадення майна мобілізаційного резерву, його незаконного використання в процесі виробництва підприємствами-зберігачами. Особливу увагу приділяється пошуку та фіксації фактичних даних про протиправні діяння у сфері корупції, пов'язані із зловживаннями на державному кордоні.

Разом з тим, окремі норми вищевказаного наказу вже застаріли та «гальмують» спільну антикорупційну діяльність. Тому на рівні керівництва Генеральної прокуратури України вжито заходів щодо оновлення вказаного наказу, видання якого в новій редакції очікується найближчим часом.

Діяльність органів військової прокуратури щодо протидії корупційним правопорушенням у воєнній сфері триватиме і надалі, що забезпечуватиме ефективне виявлення та припинення корупційних правопорушень у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, а також успішне виконання ними завдань щодо підтримання обороноздатності держави.

Савченко Андрій Володимирович, начальник контрольного відділу аналітичного управління Департаменту організаційно - аналітичного забезпечення та оперативного реагування Національної поліції України, доктор юридичних наук, професор

**КОНВЕНЦІЯ АФРИКАНСЬКОГО СОЮЗУ
ПРО НЕДОПУЩЕННЯ КОРУПЦІЇ ТА БОРОТЬБУ
З НЕЮ 2003 РОКУ: СУТНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ
ПОЛОЖЕНЬ^у**

У Преамбулі Конвенції ООН проти корупції від 31.10.2003 р. прямо зазначено, що держави-учасниці цієї Конвенції домовляються про відповідні положення, «беручи до уваги з уячністю багатосторонні документи щодо запобігання корупції та боротьби з нею, у тому числі, зокрема, ... Конвенцію Африканського союзу про недопущення корупції та боротьбу з нею, прийняту главами держав й урядів Африканського союзу 12 липня 2003 року» [1]. Однак, варто наголосити на такому: по-перше, Конвенція Африканського союзу про недопущення корупції та боротьбу з нею (далі - Конвенція Африканського союзу), зважаючи на прикінцеві положення її тексту, була насправді прийнята в Мапуту (Мозамбик) не 12.07.2003 р., як про це зазначено у Конвенції ООН проти корупції, а днем раніше, тобто 11.07.2003 р., відтак має місце технічна помилка; по-друге, офіційний чи неофіційний переклад Конвенції

Африканського союзу українською мовою відсутній, що ускладнює її розуміння; по-третє, вітчизняні вчені-криміналісти не проводили навіть поверхових досліджень проблематики змісту та сутності аналізованої Конвенції. У зв'язку з цим уявляється актуальним не тільки звернення до загальної характеристики Конвенції Африканського союзу, а й акцентування уваги на сутності тих її положень, що безпосередньо стосуються кримінального права. На наш погляд, такий підхід у науковому плані допоможе сприйняти концепцію цієї Конвенції та сформувати відповідне уявлення про межі й формат порівняння її положень з положеннями інших міжнародних і національних документів антикорупційного спрямування.

Станом на листопад 2019 р. Конвенцію Африканського союзу, яка набула чинності 05.08.2006 р., підписало 49 з 55 африканських держав, а ратифікувало - 43. Вона репрезентує цілісний та прагматичний підхід щодо боротьби як з іноземною, так і з внутрішньою корупцією. У свою чергу це дозволяє долати корупцію у політичній сфері, приватному та державно му секторі. Ця Конвенція становить собою регіональний консенсус щодо діяльності африканських держав у сферах запобігання, криміналізації, міжнародного співробітництва та повернення активів. Конвенція Африканського союзу складається з преамбули та двадцяти восьми статей. Щодо антикорупційних питань, то положення цієї Конвенції переважають над будь-якими іншими міжнародними, регіональними або двосторонніми угодами, які укладені «між будь-якими двома або більше державами-учасницями» (ст. 21 Конвенції Африканського союзу).

Ключовим блоком цієї Конвенції є положення щодо криміналізації корупції. В цьому плані науковий інтерес становить ст. 1 «Визначення», де розкривається зміст дванадцяти принципово важливих термінів: «голова комісії»; «конфіскація»; «корупція»; «законний суд»; «виконавча рада»; «незаконне збагачення»; «приватний сектор»; «доходи від корупції»; «державний чиновник»; «запитувана держава-учасниця»; «державна-учасниця, що запитує»; «державна-учасниця». Зокрема, термін «корупція» означає дії та практику, включаючи суміжні злочини, що передбачені цією Конвенцією; «конфіскація» - будь-яке стягнення або захід, що призводить до остаточного позбавлення майна, доходів або коштів, яке призначається судом після розгляду справи про кримінальне правопорушення або злочини, пов'язані з корупцією або суміжні з нею; «незаконне збагачення» - значне збільшення активів службової особи чи будь-якої іншої особи, яке він чи вона не може розумно пояснити стосовно свого доходу; «доходи від корупції» - активи будь-якого виду фізичні чи нефізичні, рухомі чи нерухомі, матеріальні чи нематеріальні та будь-який документ чи юридичний інструмент, що підтверджує право власності або інтереси щодо таких активів, придбані в результаті корупційного акту; «державний службовець» - будь-який службовець або працівник держави або її відомств, включаючи тих, хто був відібраний, призначений або обраний для

здійснення діяльності чи функцій від імені держави або на службі держави на будь-якому рівні її ієрархії.

Відповідно до ст. 4 цієї Конвенції її положення застосовується до таких актів корупції та пов'язаних з нею правопорушень:

(а) прохання або прийняття, прямо чи опосередковано, державним службовцем або будь-якою іншою особою, яких-небудь товарів з грошовою вартістю або іншої вигоди, такої як подарунок, послуга, обіцянка або перевага для себе або для іншої фізичної чи юридичної особи в обмін на будь-яку дію чи бездіяльність при виконанні своїх публічних функцій;

(б) пропонування або надання, прямо чи опосередковано, державному службовцю або будь-якій іншій особі, яких-небудь товарів з грошовою вартістю або іншої вигоди, такої як подарунок, послуга, обіцянка або перевага для себе або для іншої фізичної чи юридичної особи в обмін на будь-яку дію чи бездіяльність при виконанні своїх публічних функцій;

(с) будь-яка дія чи бездіяльність на виконання своїх обов'язків державного службовця або будь-якої іншої особи з метою незаконного отримання вигоди для себе чи для третьої сторони;

(д) відведення державним службовцем або будь-якою іншою особою для цілей, не пов'язаних з ними, задля яких вони були призначені, для його власної вигоди або вигоди третьої сторони, будь-якого отриманого в силу своєї посади майна, що належить державі або її установам, незалежному відомству або фізичній особі;

(е) пропозиція або надання, обіцянка, прохання або прийняття, прямо чи опосередковано, будь-якої неправомірної переваги для будь-якої особи або будь-якою особою, котра керує чи працює в будь-якій якості на юридичну особу приватного права, для себе чи для будь-кого іншого, щоб він діяв або вчинив бездіяльність на порушення своїх обов'язків;

(і) пропозиція, надання, прохання або прийняття, прямо чи опосередковано, або обіцянка будь-якої неправомірної переваги для будь-якої особи або будь-якою особою, котра стверджує або підтверджує, що вона здатна чинити неналежний вплив на прийняття рішень будь-якою особою, яка виконує функції у державному чи приватному секторі з огляду на них, незалежно від того, чи є неправомірною перевага для себе чи для когось іншого, а також вимога, одержання або прийняття пропозиції чи обіцянки такої переваги, враховуючи цей вплив, незалежно від того, відбувся такий вплив чи ні або призвів такий передбачуваний вплив чи ні до наміченого результату;

^) незаконне збагачення;

(К) використання або приховування доходів, одержаних від будь-яких дій, згаданих у цій статті; і

(і) співучасть в якості виконавця, співвиконавця, посередника, підбурювача, пособника чи співучасника після факту або будь-яким іншим чином у вчиненні чи спробі вчинення, у будь-якій співпраці чи змові на вчинення будь-яких дій, про які йдеться у цій статті.

Крім того, ця Конвенція також застосовується за взаємною згодою між двома або більше державами-учасниками стосовно будь-якого іншого діяння чи практики корупції та пов'язаних з цим правопорушень, не описаних у цій Конвенції.

На додаток до наведених вище положень Конвенція Африканського союзу вимагає встановлення таких законодавчих та інших заходів, які були б необхідними для: визнання кримінальним правопорушенням відмивання доходів від корупції (ст. 6) та незаконного збагачення (ст. 8); забезпечення боротьби з корупцією та суміжними правопорушеннями на державній службі (ст. 7) чи в приватному секторі (ст. 11), а також з незаконними та корупційними практиками фінансування політичних партій (ст. 10). Також ця Конвенція вирішує питання екстрадиції винних чи підозрюваних осіб (ст. 15), конфіскації та вилучення доходів і коштів, отриманих внаслідок корупції (ст. 16), банківської таємниці (ст. 17) тощо.

Попри беззаперечні позитивні характеристики Конвенції Африканського союзу, вона піддавалася й непоодиноким критичним оцінкам з боку низки науковців. Наприклад, Оланіван Колавуле зазначав, що у цій Конвенції недостатньо чітко підкреслюється зв'язок між корупцією та порушенням прав людини, в ній є чимало надмірного використання протизаконних застережень і відсутній серйозний та ефективний механізм для притягнення до відповідальності держав, відтак запропонував зміни до цієї Конвенції, які могли б стати протоколом до Африканської хартії прав людини і народів і, таким чином, передали її положення під юрисдикцію Африканської комісії та Африканського суду з прав людини [3, р. 85-92], або Пітер Шрот стверджував, що ця Конвенція містить кілька неприйнятних положень, які порушують презумпцію невинуватості, роблять занадто легким ігнорування конфіденційності даних, загрожують доброчесності викривачів, а її переклади іншими мовами суттєво відрізняються за своїм змістом [4, р. 34-38].

Попри це сам факт існування Конвенції Африканського союзу є показовим прикладом політичної волі африканських держав, які усвідомили, що через запобігання та протидію корупції буде не тільки ставати прозорою службова діяльність чиновників, але й удосконалюватимуться нормативно-правові стандарти, скоротиться бідність, зменшиться рівень небезпечних захворювань, вирішаться екологічні, продовольчі та інші проблеми тощо.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : прийнята 31 жовтня 2003 року (ратифікована Україною із заявами 18 жовтня 2006 року; набрання чинності для України: 1 січня 2010 року). URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 12.11.2019).
2. African Union Convention on Preventing and Combating Corruption. Done at: Maputo. Date enacted: 2003-07-11. In force: 2006-

08-05. URL: <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/04/4-04/combating-corruption.xml> (дата звернення: 13.11.2019).

3. Olanivan Kolawole. The African Union Convention on Preventing and Combating Corruption : a Critical Appraisal. *African Human Rights Law Journal*. January 2004. Volume 4, Issue 1. P. 74-92.

4. Schroth Peter W. The African Union Convention on Preventing and Combating Corruption. *Journal of African Law*. 2005. Vol. 49, Issue 1. No. 1. P. 24-38.

Сербин Руслан Андрійович, проректор
Національної академії внутрішніх
справ, доктор юридичних наук,
професор

АСПЕКТИ ІНОЗЕМНОГО ДОСВІДУ ПРОТИДІЇ ОДЕРЖАННЮ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СУДДЯМИ

Корумпованість в українських судах досить поширена проблема, що вимагає першочергового вирішення, адже з кожним роком вона приймає нові масштаби. Згідно з результатами соціологічних опитувань, судові та правоохоронні органи не користуються довірою громадян, нездатні забезпечити ефективну протидію злочинності внаслідок політичної заангажованості, корумпованості, відсутності результативних системних реформ, різкого зниження рівня професіоналізму кадрів.

Варто зауважити, що в США в 1924 році в загальновідомій справі [R v. Sussex Justices, ex parte McCarthy](#) було сформульовано фундаментальний принцип судового процесу: «It is not merely of some importance but is of fundamental importance that justice should not only be done, but should manifestly and undoubtedly be seen to be done». Тобто, правосуддя має вершитися таким чином, щоб для всіх було ясно і очевидно, що правосуддя здійснюється. Застосування цього принципу в корені змінить ставлення до української судової системи як всередині країни, так і на міжнародній арені [1].

Проте, в Україні засоби масової інформації активно публікують різні матеріали з питань корупції і неефективності роботи судів. Так, у результаті аналізу ринку нерухомості, зробленого В. Стретовичем, з'ясувалося: першу позицію за кушівлею дорогих маєтків в Україні посідають судді, другу - податківці, третю - прокурори, четверту - мільйонери й лише п'яту - бізнесмени [2].

За даними Європейського соціального дослідження, що проводилося зусиллями семи наукових центрів, рівень довіри до правової системи в Україні найнижчий в Європі. Лише 6,2 % українських респондентів висловили різний ступінь довіри до судителів Феміди, а 74,4 % не довіряють їм повністю або частково [3, с. 137].

В Європі у суддів зовсім інші показники. У Швейцарії Феміді так чи інакше довіряють 62,7 %, тоді як різний ступінь недовіри